

ORØ KIRKE

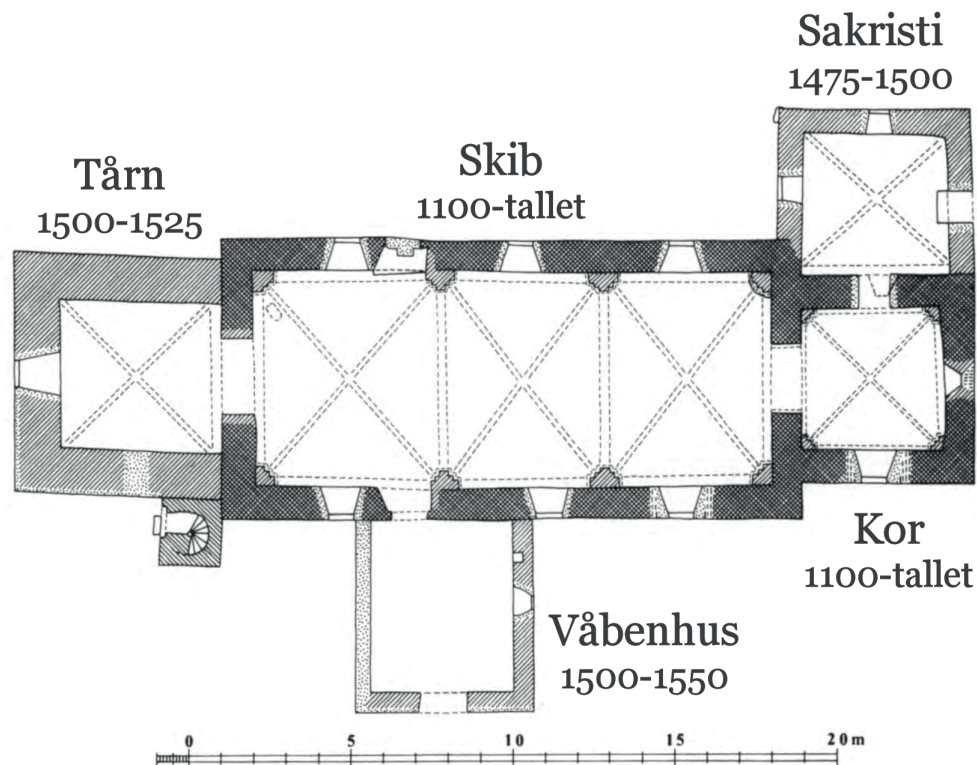

FORORD

"Kirken, den er et gammelt hus". Næsten overalt i byerne og på landet er kirken den ældste bygning; den man værner om og den, man husker. På Orø er kirken blevet til i Valdemarstiden. Den har været ejet af gods, amt og stift, er oprindelig opført i romansk stil og senere tilføjet gotiske hvælv og tilbygninger. Kalkmalerier er forsvundet i reformationens hvide, strenge stil og er igen dukket op under restaurering.

Orø Kirke ligner sig selv endnu, og den ligner de talrige andre danske landsbykirker fra samme tid, men er alligevel sin egen. Orø er ikke og har aldrig været et rigt sogn, men der er værnet og skøttet om det gamle herinde. Ingen bygning på Orø er ældre end det gamle hus.

Poul Hurup, menighedsrådsformand 2014-2024

Grundplan. Efter opmåling af Henrik Jacobsen, Hugo Johannsen og Bi Skaarup 1982. Fra Danmarks Kirker.

Orø Kirkes kor og skib er opført i senromansk tid af kampesten med tilhugne kvadre på hjørner og omkring døråbninger samt vinduesindfatninger af kridt og munkesten. Begge de rundbuede døre er bevaret, norddøren er tilmuret. Der kan spores otte oprindelige vinduer i murværket. De er svagt tilspidsede, hvilket tyder på, at kirken er opført sent i 1100-tallet.

Gengivelse: Siri Reiter

Den lille **vikingemand** på nordfacaden er kradsat ind i den våde puds, dengang kirken blev bygget. Han har en økse ved sin side og et sværd i bæltet, og han breder beskyttende armene ud, vendt mod indsejlingen til fjorden.

Tårnet er fra tiden o. 1500-25. Hullet over indgangen til tårnrummet har i sin tid tjent som privat indgang til et pulpitur (et ophøjet galleri med stolestader) for herremanden. Samtidig opførtes **våbenhuset og sakristiet**.

Foto: Kristian Krøger

Kirken blev hårdhændet istandsat i slutningen af 1800-tallet, hvorved to romanske vinduer i skibets nordmur blev ødelagt.

I 2001 fandt man kalkmalerier på nord og sydvæggen i skibets 1. fag i forbindelse med kalkning af kirken. De er blevet afdækket og ved samme lejlighed afdækkede man hvælvets **ribbedekorationer**.

På nordvæggen ses **en hest**. Man kan skimte en ridderfod ved hestens bug og over

Foto: Gogo Næsted

hestens hoved noget, der ligner en dobbeltlanse, så måske er der tale om en afbildning af Skt. Jørgen og dragen - eller en ridderturnering. Foden af en gul hest kommer ud fra pillen på væggen. Maleriet er fra før hvælvene blev bygget, dvs 1300-1400. Billedet er blevet noget ødelagt af restaureringsarbejdet i 1897, da man udvidede de romanske vinduer.

Foto: Hideko & Peter Bondesen

På sydvæggen ved prædikenstolen skimtes svagt en **bevinget engel**, måske ærkeenglen Gabriel fra Bebudelsen, og i så fald skal Maria befinde sig bag vægpillen. De to kalkmalerier og hvælvets ribbedekoration er blevet afrenset og

restaureret uden tilmalinger af betydning.

Den romanske korbue er bevaret med kragbånd af kridt. I slutningen af 1400-tallet fik kor og skib indbygget krydshvælv, og alle har dobbelte kragbånd på vægpillerne.

Korbuekrucifikset med sidefigurerne Jomfru Maria og apostlen Johannes fra 1400-tallets sidste halvdel er genopsat på sin oprindelige plads over korbuen. Selve korbuebjælken er næppe oprindelig men er muligvis en fornyelse eller i hvert fald en restaurering af en ældre bjælke.

Foto: Gogo Næsted

Foto: Kristian Krøger

Korstræet har firpasformede afslutninger i de tre ender. Firpasene rummer evangelistsymboler: Mattæus-englen ved Kristi højre hånd, Johannesørnen foroven og Markusløven til venstre. Indskriften på korbjælken lyder: "Wisseligen baar hand vore Siugdomme oc tog vor Pine paa sig, hand er saargjort for

vore Offuertrædelser, oc knuset for vore Misg" (der skal nok have stået Misgerninger, men skæreren løb tør for plads). I den nyeste bibeloversættelse, Esajas, kap. 53, v. 4-5, lyder teksten således: "Men det var vore sygdomme, han tog, det var vore lidelser, han bar. Men han blev gennemboret for vore overtrædelser og knust for vore synder."

Altertavlen er et renæssancearbejde fra o. 1600, der er beslægtet med tavlen i Strø kirke, mens maleriet forestillende korsfæstelsen er fra 1836 (kunstner ukendt). Det gamle **stenalterbord** er fra tidlig middelalder og er normalt skjult bag bemalede egetræspaneler.

Foto: Britta Aagaard

I nordsiden af skibet, helt oppe ved korbuen er dåbsindhegningen. Den er et indelukke med bænke rundt om døbefonten med plads til ca. tolv personer. Alle tre fag kan åbnes. **Døbefonten** er udført i rå og kløvet kamp (granit) i romansk stil med en sen datering til tiden

omkring 1300. Kumme og fod er hugget hver for sig, og under mundingsrammen er der en tovsnoning. Der er talrige rester af rød, brun og hvid maling, der muligvis stammer fra 1847. Fonten har intet afløb og står på en 12 cm høj cementsokkel.

Prædikestolen med himmel og opgang er fra 1632. Den henføres til slots-snedker Hans Bachmanns værksted i Kratmøllen ved Jørlunde. Udsmykningen består bl.a. af fremstillinger af de fire evangelister samt apostlene Simon med sav, Peter med bog og nøgle og

Foto: Gogo Næsted

Foto: Gogo Næsted

Paulus med bog og sværd. På lydhimlen ses Chr. IVs kronede monogram, og lige over præsten svæver helligånden i form af en forgylt due.

Mellem Mattæus og Markus og under Peter med nøglen ses Frederik Urnes våbenskjold, et ørneben på rød baggrund. Frederik Urne var lensmand over Frederiksborg. På den anden side af Markus findes hans hustru Karen Arenfeldts våben, en dobbeltørn.

I en niche dannet ved norddørens til-
muring (den gamle kvindeindgang)
står en **Pietà-gruppe** i træ fra o. 1425;
Jomfru Maria bærer den fra korset ned-
tagne Kristus, der dog mangler begge
ben. Dette medførte, at man for 200
år siden troede, at der var tale om et
svøbelsesbarn: *"ved hvilket findes
den Synderlighed, at det har et stort
Skæg og Arme, der er lige saa lange
som hele Kroppen. Dersom Armenes
Længde har skullet hentyde paa det-
te Barns store og overordentlige Magt,
saa maa vel Skægget have betydet dets
Visdom"*.

Foto: Gogo Næsted

Foto: Britta Aagaard

Foto: Gogo Næsted

Ved en restaurering af gulvet
fandt man rester af glaserede
og ornamenterede **gulvfliser**
af brændt ler (terracotta) med
rosetmønster fra o. 1300. På
Nationalmuseet findes endvi-
dere endnu en lille snes lig-
nende gulvfliser, optaget fra
kirken. Derudover findes end-
nu i kirken en brunglaseret
gulvflise af terracotta med **pi-
scina** fra o. 1250-1350, en va-
skekumme med afløb til brug
ved (katolsk) altertjeneste.

Nedgravet i skibets midter-
gang lige ud for indgangs-
døren er en **pengeblok**, som
måske er senmiddelalderlig.

Blokken er lavet i træ med fire vand-
rette jernbånd omkring den øverste
halvdel. Det var i denne blok, at
menigheden og besøgende kunne
lægge penge til sogneplejen og di-
verse indsamlinger.

Dørringbeslaget på døren mellem
våbenhus og skib er fra 1200-tallets
anden halvdel og er lavet af malm.
Det er formet som et løvehoved
med smalle øjne og en stor snude.
Selve dørringens to modstillede dra-
gehoveder tyder på dansk oprindel-
se. Motivet skal symbolisere Kristus
(løven), der sejrer over djævelen
(slangen) ved at bide den ihjel.

Foto: Gogo Næsted

Foto: Gogo Næsted

I loftets buer hænger to kirkeski-
be. Den tremastede bark "An-
na-Marie" er ophængt i buen
mellem skibets andet og tredje
hvælv i 1956. I tiden 1871 – 91
var Hans Tavsén Bergstrøm lærer
i Bybjerg. Hans 2 døtre, Anna og
Marie, skænkede i deres alder-
dom kirkeskibet til ophængning
i kirken som tak for gode barn-
doms- og ungdomsdage på øen.

Foto: Kristian Krøger

Foto: Kristian Krøger

I 1987 forærede Hans Marius Petersen endnu et kirkeskib til Orø Kirke, nemlig en model af den tomastede topsejlsskonnert "Lilla Dan", et tidligere skoleskib.

I Orø Kirkes tårn hænger to **klokker**. Den største og ældste er fra 1608. På skriftbåndet står: *"Verbvm Domini manet in ætenvm Anno 1608 gosch mich Borchardt Glgieser"* ("Herrens ord bliver i evighed. I året 1608 støbte Borchardt Gelgieser mig"). På selve klokkelegemet findes en medaljon med fremstilling af en pelikan og dens unger.

Den yngste klokke er fra 1748. Den bærer følgende indskrift: *"Soli Deo Gloria. Mig støbte Hienrich Tessien 1748"*. På klokkelegemet står:

*"Ieg ved min daglig Sørgeklang / For Christian den siette
afvigte Aar i Stykker sprang / men kom igien til rette
wed Rasmus Fugls Patronens Daad / som gjorde slig Anstalter
da hand var Kongens Cammerraad / Og Roeskilde Ampts Forvalter"*.

Foto: Kirsten Schmidt

To gange var Orø Kirke tvunget til at afgive en af sine klokker til brug for kongens omstøbninger til våben, således både i 1528 og i 1602.

I våbenhuset er ophængt en **præsterækketavle** fra 1971 med navnene på kirkens præster siden reformationen.

Orø Sogns Præster fra Reformationen 1536			
2022- Kærne U. Foersom			
1939-44 Tage Morsing	1944-1970 S. Leif G. Kolpen	1980-1988 P. C. Frederiksen	1988-2022 Kirsten Schmidt
1893-20 Laurids Krip	1920-23 Albert Peter Rasmussen	1924-28 Bent Lindhardt	1929-39 Frederik Willemoes de Fine Skibsted
1788-90 Peder Jensen Schou	1790-94 Tellef Børresen	1834-73 Jørgen Godtfred Petersen	1873-93 Tellef Godtfred Petersen
1667-86 Niels Christensen Krag	1687-19 Otto Ottosen Lino	1720-51 Julius Hentzel v. Werden	1751-88 Niels Christensen Osterild
1629-35 Mads Mortensen	1635-45 Mikkel Jensen Wagaard	1645-63 Jens Danielsen Rantzel	1663-67 Niels Pedersen Hørring
1584-161 Anders Jensen	1616-20 Mogens Løngesen	1620-25 Christen Nielsen	1627-29 Peder Nielsen
1536-80 Peder Pedersen	1580-88 Mads	1589-91 Jørgen Claus Pedersen	1591-93 Søren Pedersen

Foto: Poul Hurup

Orøkorset er et såkaldt relikviekors, et brystkors til at bære i en kæde om halsen, lavet i to dele med et hulrum i midten. Formen er et latinsk kors. På forsiden ses den korsfæstede Kristus, der træder på hedenskabets drage. Over hans hoved ses Gud Faders højre hånd mellem sol og måne, og til højre og venstre for Jesu arme to små figurer, antageligt Jomfru Maria og Johannes Døberen. På korsarmen læses ordene OLAF CUNNUNCE (Olav cununce = konge) og ISACO' (muligvis Isak). Korset stammer fra årene o. 1100 og blevet fundet i 1849 på Orø. Korset befinder sig på Nationalmuseet, mens en kopi kan ses på museet Orø Minder, Bygaden 56, Orø.

På bagsiden af korset ses Jomfru Maria, der bærer slør og har evangeliebogen i hænderne. Over hovedet svæver som et symbol på bebuddelsen Helligåndens due og bogstaverne S MA (Sancta Maria?). Ved siderne ses i medaljoner to helgener og de græske bogstaver A og Ω hentydende til Kristus som livets begyndelse og ende.

Foto: Fritze Lindahl

Korset er nu tomt indvendig men har antageligt haft en holder til et relikvie, måske en splint af korset ligesom Roskildekorsset.

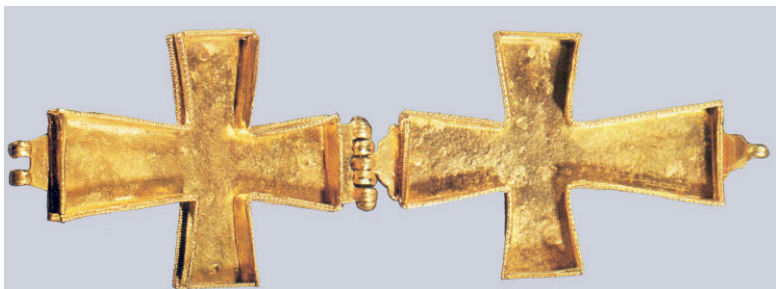

Foto: Fritze Lindahl

DEUTSCHES ZUSAMMENFASSUNG

Chor und Schiff der Kirche auf Orø stammen aus spätrömischer Zeit, und sind aus Feldsteinen sowie behauenen Kvadern an den Ecken und um die Türöffnungen herum gebaut, während die Fensterumrahmungen aus Kreide- und Ziegelsteinen sind. Beide rundbölgige Türen sind bewahrt, die Nordtür ist jedoch zugemauert. In den Kirchenmauern kann man acht ursprüngliche Fenster erahnen, die leicht zugespitzt sind, was darauf hindeutet, dass die Kirche im späten zwölften Jahrhundert erbaut wurde. Der Turm wurde am Anfang des 16. Jahrhunderts errichtet, ebenso wie das Waffenhaus (Vorraum) und die Sakristei. Die Kirche wurde am Ende des 19. Jahrhunderts ziemlich unglimpflich restauriert, wobei zwei romanische Fenster auf der Nordseite zerstört wurden.

Der romanische Chorbogen ist als Gurtband aus Kreidestein erhalten. Ende des 15. Jahrhunderts wurden im Chor und Schiff Kreuzgewölbe eingebaut, alle mit doppelten Gurtbändern zu den Wandpfeilern. Unter einer Restaurierung des Fußbodens fand man Reste mit glasierten Fliesen mit Rosettenmuster. Das Altarbild ist eine Renaissancearbeit, verwandt mit dem Altarbild der Kirche in Strø (nördlich von Frederikssund). Die Kanzel mit den Wappen von Urne und Arenfeldt kam 1632, der Klanghimmel trägt die Initialen von Christian dem 4. (1577 – 1648). An der Nordwand des Kirchenschiffes ist eine Pietà Gruppe aufgestellt, die vermutlich von 1450 stammt. Das Chorbogenkreuz von etwa 1500 mit den Nebenfiguren der Maria und dem Apostel Johannes sind wieder an ihrem ursprünglichen

Platz über dem Chorbogen angebracht.

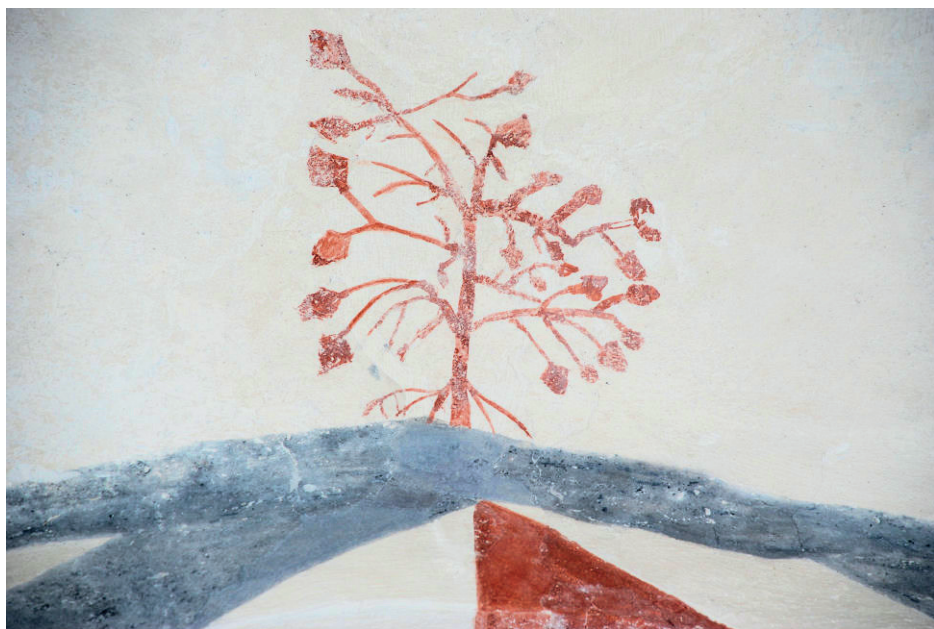
In Verbindung mit der Tünchung der Kirche 2001 hat man Kalkmalereien an der Nord- und Südwand gefunden. Diese wurden zusammen mit den Rippendekorationen des Kreuzgewölbes freigelegt. An der Nordwand sieht man einen Reiter, möglicherweise Sankt Georg. An der Südwand sieht man einen Engel, der möglicherweise Teil einer Darstellung der Verkündigung ist.

AN ENGLISH SUMMARY

The chancel and nave of Orø Church are built in late Romanesque style of granite boulders with chiseled ashlar in the corners and around the door openings and window casings of chalk and large medieval brick. The two rounded doors have been preserved while the Northern door has been sealed. Eight original windows can be traced in the walls. They are slightly pointed, indicating that the church was built in the late 12th century. The tower was built in the beginning of the 16th century at the same time as the porch and vestry. The church underwent a heavy-handed restoration in the late 19th century ruining two Romanesque windows in the Northern wall of the nave.

The Romanesque chancel arch with its chalk cordon has been preserved. In the 15th century intersecting barrel vaults were added to the chancel and nave. They all have chalk cordons on the pillars. During a restoration of the floor, remnants of glazed tile with a rosette design emerged. The altarpiece is Renaissance craft closely related to the altarpiece in Strø Church. The pulpit was finished in 1632 bearing the coat of arms of Urne and Arenfeldt and the sounding board is marked with King Christian IV's initials. The Northern wall of the nave displays a Pietà group presumably from app. 1450.

The crucifix from app. 1500 with the side figures of the Virgin Mary and the Apostle John has regained its original place over the chancel arch. During a whitewashing in 2001, murals were discovered in the first compartment of the Northern and Southern walls. They have been uncovered as have the decorations on the arch. On the Northern wall a horseback rider is portrayed - possibly Saint George - and the Southern wall shows an angel - possibly part of a representation of the Annunciation.

"Gud Herren plantede en have i Eden ude mod øst, og der satte han det menneske, han havde formet. Gud Herren lod alle slags træer, der var dejlige at se på og gode at spise af, vokse frem af jorden, også livets træ midt i haven og træet til kundskab om godt og ondt." (1. Mosebog. 2. kap. 8-9)

Livets Træ skal forstås som symbol på den kristne kirke.

Foto: Kristian Krøger

Teksten er udarbejdet af Poul Hurup og Gogo Næsted på grundlag af Danmarks Kirker. Holbæk Amt, bd. 2. 1983 samt oplæg ved Kirsten Schmidt

Engelsk resumé: Paul Banks

Tysk resumé: Karsten Wagener

Forsidefoto: Orf3us, Wikimedia Commons

Layout og redaktion: Gogo Næsted

Tryk: Degn Grafisk A/S

© Orø Menighedsråd 2024